

ЗАНЯТТЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ

Анна Жукова

викладачка кафедри іноземних мов та військового перекладу

Національної академії сухопутних військ імені гетьмана

Петра Сагайдачного (79026, Львів, вул. Героїв Майдану, 32),

аспірантка факультету педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка

(79000, Львів, вул. Університетська, 1);

e-mail: annetta000@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7292-1605>

У статті розглянуто питання особливостей формування лідерської компетенції під час викладання іноземної мови у закладі вищої освіти. Актуальність заявленої у статті проблеми зумовлена необхідністю підготовки нової генерації фахівців-лідерів, які будуть володіти іноземною мовою на високому рівні та будуть готовими до ефективної діяльності в умовах мінливого й динамічного зовнішнього середовища. Метою дослідження визначено вивчення специфіки формування лідерської компетенції у процесі викладання іноземної мови у закладах вищої освіти. Об'єктом цієї роботи є процес викладання іноземної мови у закладі вищої освіти, предметом виступає необхідність розвитку лідерської компетенції студентів. Особливу увагу приділено аналізу поняття «лідерська компетенція». Основу методологічного підходу в цьому дослідженні складає якісне поєднання теоретичних методів, зокрема аналіз, синтез, інтерпретацію, узагальнення та абстрагування було використано для визначення теоретичних підходів до пояснення поняття «лідерська компетенція» та розкриття змісту цього поняття, а порівняльно-історичний, проблемно-порівняльний та структурний методи застосовано для аналізу специфіки процесу формування лідерської компетенції за допомогою активних методів навчання у процесі викладання іноземної мови у закладі вищої освіти. Основними результатами, які були отримані в межах цієї наукової роботи, варто вважати обґрунтування ефективності використання активних методів навчання іноземної мови для формування лідерської компетенції у студентів закладів вищої освіти. Результати, а також сформульовані на їхній основі висновки, становлять практичну цінність для викладачів іноземної мови у закладах фахової передвищої та вищої освіти, вчителів, методистів, а також інших педагогічних працівників, які займаються

© Жукова А., 2023

вивченням проблеми студентського лідерства та формування лідерської компетенції у молодого покоління на сучасному етапі.

Ключові слова: лідерська компетенція, лідерські якості, процес викладання іноземної мови, заклад вищої освіти, іншомовне спілкування.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У зв'язку з динамізмом життєвих процесів, колосальним збільшенням інформаційних потоків, активним упровадженням ринкових механізмів у суспільстві та підвищенням професійної мобільності з'явилася необхідність розвитку нових особистостей, які вмітимуть жити в нових умовах [13: 356]. Час диктує необхідність формування особистостей-лідерів, які володіють численними якостями, зокрема є відповідальними, творчими, цілеспрямованими, вміють швидко пристосовуватися до змінних умов, знаходять рішення у будь-якій життєвій та професійній ситуації, здатні застосовувати компетентні та конструктивні дії у різних видах життєдіяльності тощо [11]. Стає зрозуміло, що у сучасному світі вже недостатньо лише здобути вищу освіту та бути фахівцем у своїй сфері, а необхідно постійно поповнювати свої знання, вивчати та знати іноземні мови, бути готовим до міжнародного спілкування та взаємодії, постійно самовдосконалюватися. Сучасні вимоги політичних, культурних та соціально-економічних умов життя українського суспільства обумовлюють нагальну потребу у володінні іноземними мовами та формуванні лідерської компетенції студентської молоді у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз численних публікацій та наукової розробленості з проблематики дослідження засвідчив, що питання лідерства та формування лідерської компетенції не є новими у сучасній науковій літературі. Деякі їх аспекти представлені у розвідках низки вітчизняних дослідників, зокрема у працях таких науковців, як Т. Децюк, О. Дубасенюк, С. Калашнікова, Л. Карамушка, Т. Люріна, К. Мулявка, С. Нестуля, Н. Сердюк, О. Якубовський та ін. Проте попри наявність значної кількості наукових праць, дослідники не приділяють достатньої уваги розгляду занять з іноземної мови як важливого чинника формування лідерської компетенції у студентів закладів вищої освіти, що й зумовлює актуальність обраної нами теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є вивчення особливостей формування лідерської компетенції у процесі викладання іноземної мови у закладах вищої освіти. Завданнями цієї статті є такі: 1) аналіз наукових підходів до проблеми визначення сутності лідерської компетенції та її складників; 2) висвітлення особливостей формування лідерської компетенції під час викладання іноземної мови у закладах вищої освіти нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Насамперед розглянемо поняття «лідерська компетенція», що є ключовим для даного дослідження. На сьогодні існує безліч різноманітних підходів до розуміння лідерської компетенції, її особливостей та складників. До прикладу, Н. Лебідь стверджує, що лідерська компетенція є сукупністю особистісних характеристик людини та її професійних здібностей, що за певних зовнішніх та внутрішніх умов забезпечують її вплив на результати роботи інших людей, які їй підпорядковуються [4: 45]. Л. Ліштаба зазначає, що лідерські компетенції являють собою навички та здібності, які дають можливість впливати на інших [5: 120].

Д. Волківська та Л. Рибалко вважають, що лідерська компетенція полягає у здатності передбачати, тобто помічати найменші ознаки змін, тенденцій, які зароджуються, а також швидко реагувати на зміни й проявляти гнучкість з метою блискавичного реагування на нові вимоги середовища, вирівнювати, тобто узгоджувати власні цінності й потреби з цінностями й потребами інших людей з метою формування команди та її ефективної і злагодженої діяльності та діяти, тобто створювати умови для досягнення мети й наполегливо рухатися до неї [1; 8].

Опираючись на вищенаведені визначення та всебічний аналіз наукової літератури, у контексті цього дослідження ми визначаємо лідерську компетенцію студентів як здатність здобувачів освіти швидко реагувати на зміни та передбачати наслідки своєї діяльності, а також здатність узгоджувати власні потреби й цінності з потребами та цінностями інших людей, вести інших за собою, приймати важливі й відповідальні рішення для здійснення ефективної та злагодженої діяльності.

Крім того, ми поділяємо думку О. Хмизової, яка зазначає, що «структура лідерської компетенції має три основні компоненти, такі як: когнітивний (знання, вміння, навички, переконання), мотиваційно-емоційний (мотиви, потреби, емоції, цінності, ставлення), діяльнісно-поведінковий (дії, вчинки, поведінка, практична реалізація)» [9]. Також погоджуємося з такими науковцями, як К. Мухіна, Я. Денисенко, І. Штученко, які стверджують, що процес розвитку лідерської компетенції студентів має бути цілеспрямованим, системним і безперервним та здійснюватися протягом усього періоду навчання, як на аудиторних, так і на позааудиторних заняттях [6: 21].

Вважаємо, що заняття з іноземної мови є важливим чинником формування лідерської компетенції студентів закладів вищої освіти. На наш погляд, цьому сприяє застосування активних методів навчання, адже саме такі методи навчання ґрунтуються на діяльнісному та комунікативному підходах, передбачають наявність інтерактивності, ігрових елементів, діалогічності, групової роботи, творчого характеру навчального матеріалу й методики викладання, рефлексії. До таких методів варто, на нашу думку, віднести метод проєктів, кейс-метод, дискусії, презентації, рольові ігри, сценарії, «мозковий штурм», навчання «по станціях», розробку портфоліо, створення дерева рішень тощо.

Далі розглянемо детальніше застосування окремих активних методів навчання та їхні переваги для формування лідерської компетенції студентів на заняттях з іноземної мови. Так, метод проєктів є новітньою педагогічною технологією, що містить сукупність творчих, дослідницьких та проблемно-пошукових методів. Проєктну методику можна вважати своєрідним поштовхом до творчого розвитку особистості студентів, адже цей метод базується на принципах рефлексії, толерантності, неординарності, креативності, партнерства тощо [11: 160].

Робота над проєктом здійснюється в кілька етапів та зазвичай виходить за межі навчальної діяльності в закладі вищої освіти. На початку обирається тема та проблема проєкту, далі формуються групи виконавців, які займаються розробкою плану роботи, розподіленням завдань між членами групи та визначенням термінів виконання запланованого. Окрім цього, у групі обговорюється виконання завдань, оформлення результатів, звіт із проєкту, а також оцінка його виконання. Робота за цією

методикою вимагає високого ступеня самостійності студентів, координації дій, пошукової діяльності, активної дослідницької, виконавчої та комунікативної взаємодії [12].

У процесі роботи над проектом студенти опановують різні навички та вміння комунікативної діяльності, вони вчаться працювати з текстами, зокрема визначати головну думку, шукати потрібну інформацію в іншомовному тексті, а також узагальнювати та аналізувати. Крім того, під час такої роботи відбувається творчий процес генерації ідей, безпосереднє спілкування студентів один з одним та з викладачем іноземною мовою. Таким чином, метод проектів дає можливість розвивати творчу думку, спілкування, допомагає розв'язувати проблеми комунікативного характеру, спрямовує студентів на ситуацію успіху, що може в майбутньому стати відправною точкою усвідомленого професійного зростання, самоосвіти та самореалізації, а також сприяє розвитку організаторських навичок, ініціативи, самостійності, що є компонентами лідерської компетенції [12].

Більш того, метод проектів є, на нашу думку, одним із найпрогресивніших для розвитку лідерської компетенції, адже він забезпечує індивідуально-творчий процес, що потребує від кожного студента оригінальних та креативних рішень, у той же час цей метод є підґрунтям колективної творчості, що виступає засобом інтелектуального й соціального творчого саморозвитку студентів. Уміння приймати оригінальні рішення, креативність, творчість та ініціативність є значущими складниками лідерства та лідерської компетенції, які можна ефективно формувати за допомогою методу проектів.

Використання кейс-методу у викладанні іноземної мови студентам закладів вищої освіти спирається як на традиційні дидактичні принципи, так і на спеціальні, зокрема на принципи ефективності й різноманітності дидактичного забезпечення, творчості, партнерства, прагматизму, зміни ролі викладача та студента тощо [7]. Кейс-метод передбачає розв'язання різноманітних проблемних ситуацій, які пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, інакше кажучи, навчання способом розвитку аналітичних умінь та вмінь приймати рішення, інтернаціоналізації навчання, розвитку вмінь усної англомовної комунікації та роботи в команді [15].

Під час роботи з кейсами на занятті з іноземної мови студенти аналізують запропоновану ситуацію, визначають сутність та зміст проблеми, пропонують можливі рішення та обирають найпродуктивніші з них [7]. До того ж кейси будуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації [14: 380]. Таким чином, завданням кейс-методу є не лише передати студентам знання, як у процесі традиційних методів навчання, а навчити здатності ефективної взаємодії з унікальними та нестандартними ситуаціями, з якими, як правило, ми маємо справу у повсякденному житті. У разі застосування кейс-методу центр уваги переміщується з процесу передавання знань студентам на розвиток навичок аналізу та прийняття рішень [12].

Погоджуємося з О. Хмизовою, яка стверджує, що головна мета застосування кейс-методу на занятті з іноземної мови полягає у створенні дискусії іноземною мовою, спонуканні студентів формулювати свої думки, відстоювати погляди та аргументувати рішення, здійснювати вибір тощо [9]. Ці вміння є дуже важливими для виховання справжніх лідерів, а тому уважаємо, що наявність у структурі кейс-методу дискусії, суперечки та аргументації ефективно тренує лідерські якості та здібності студентів, навчає правил спілкування та роботи із запереченнями. У процесі роботи з кейс-методом спочатку подається необхідний лексичний матеріал та проводиться ознайомлення з проблемою загалом, після цього виокремлюється основне питання й формуються пропозиції, які висувуються групами студентів. Одного вірного рішення не існує, тому усі запропоновані здобувачами освіти рішення аналізуються та обирається оптимальне. Під кінець викладач іноземної мови завершує дискусію та аналізує процес обговорення ситуації і роботи всіх підгруп.

Студенти й викладачі повинні усвідомлювати те, що розвиток лідерського потенціалу, мовних навичок та лідерської компетенції під час обговорення ситуацій, читання та прослуховування є можливим тільки за умови активної участі в обговоренні й дискусії та здійсненні рефлексії [17]. Тому важливо мотивувати студентів, спонукати їх до ведення дискусії та обирати ті теми, які є цікавими та значущими для них [16: 148]. Дотримуючись цих умов, можна ефективно формувати лідерську компетенцію у студентів, зокрема, навчити їх продуктивно обмінюватися ідеями та поглядами, знаходити оптимальні рішення, працюючи

в команді, проявляти та вдосконалювати оціночні й аналітичні навички та вміння.

Рольова гра є методом, коли студент повинен вільно імпровізувати в контексті заданої ситуації, виступаючи в ролі одного з її учасників. Цей метод також належить до активних методів навчання, він допомагає активізувати мовленнєву діяльність студентів, формує у них уміння самостійно висловлювати свої думки, виховує почуття впевненості в собі, сприяє створенню позитивного психологічного мікроклімату на занятті, а також залучає до активної мовленнєвої діяльності всіх студентів [3: 196]. Ефективна рольова гра забезпечує активність кожного учасника навчального процесу, адже попри те, що різні ролі відрізняються об'ємом рольових реплік, кожен із учасників бере активну участь в ігровій діяльності, навіть якщо він отримує невеликі за змістом ролі [2]. Окрім того, рольова гра дає змогу кожному студенту проявити себе, а надто сором'язливим і невпевненим у собі студентам легше говорити, «сховавшись» за роль, відповідно знімається психологічна напруга учасників гри та значно підвищується їхня комунікабельність [3: 197].

Таким чином, використання рольової гри на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти дасть змогу не лише зацікавити студентів у вивченні іноземної мови та проявити свої здібності, але й сформує лідерську компетенцію студентів, оскільки цей метод надає їм можливість «проживання» в іншій світоглядній системі, можливість «поглянути на світ чужими очима», що забезпечує розуміння інших людей, більш адекватне саморозуміння та сприяє самоаналізу.

Метод сценарію базується на поєднанні запланованих навчальних змістів з інтересами студентів. Студенти отримують змогу самостійно обирати, яким чином пройде частина або ціле заняття з іноземної мови. До прикладу, вони можуть запланувати, що спочатку виконають завдання, передбачені викладачем, потім проведуть дискусію на певну проблемну тему, а після цього працюватимуть у парах чи у групах [10: 117]. Ця діяльність формує у здобувачів освіти такі важливі лідерські якості, як організованість та самостійність, а також розвиває вміння приймати важливі рішення та нести за них відповідальність.

Метод навчання по станціях є схожим із методом сценарію. Цей метод передбачає те, що студенти отримують навчальний план, де

позначено обов'язкові та вибіркові завдання, а також мають можливість розподілити час, послідовність та форму виконання завдання, тобто вони самостійно регулюють власну навчальну діяльність [10: 118].

Як бачимо, і метод сценарію, і метод навчання по станціях формують лідерську компетенцію студентів, оскільки дають можливість студентам самостійно приймати рішення щодо своєї навчальної діяльності на заняттях, брати на себе відповідальність, активізують їхні дослідницькі вміння, стимулюють проявлення творчих та інтелектуальних рішень тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Отже, з огляду на все вищезазначене, можемо стверджувати, що заняття з іноземної мови у закладах вищої освіти є важливим чинником формування лідерської компетенції студентів. У процесі викладання іноземної мови можливо розвивати лідерські якості у здобувачів освіти завдяки застосуванню активних методів навчання, наприклад, методу проєктів, кейс-методу, методів рольової гри, навчання по станціях, сценарію тощо. Саме використання таких методів дає можливість не тільки покращувати мовленнєві компетенції здобувачів освіти, підвищувати мотивацію до вивчення іноземної мови, забезпечувати мовленнєву практику студентів, але й розкривати їхній потенціал, розвивати лідерські якості та здібності, які є необхідними для професійної діяльності та повсякденного життя у сучасному динамічному світі.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті особливостей формування лідерської компетенції на заняттях з іноземної мови за допомогою інших методів навчання та виявленні основних засад підготовки студентів-лідерів нового покоління, які володіють іноземною мовою на високому рівні та готові до викликів динамічного й швидкозмінного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волківська Д.А. Сучасні підходи до визначення лідерства. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2014. № 115. С. 45–47.
2. Єрмоєнко І. Використання метапредметного підходу у викладанні іноземної мови в умовах вищої школи. *Наукові праці Міжрегіональної*

- Академії управління персоналом. Філологія.* 2022. № 1. С. 18–23. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.1.3>.
3. Кузів М. Рольові ігри на занятті з іноземної мови як метод навчання іншомовної комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія».* 2018. № 1 (25). С. 196–197.
 4. Лебідь Н. Розвиток лідерських компетенцій викладачів у системі підвищення кваліфікації (на досвіді Київського університету імені Бориса Грінченка). *Університети і лідерство.* 2016. № 3. С. 45–57.
 5. Ліштаба Л.В. Особливості формування ключових лідерських компетенцій менеджерів у сфері охорони здоров'я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки.* 2016. № 20. Частина 1. С. 119–121.
 6. Мухіна К.А., Денисенко Я.А., Штученко І.Є. Психологічні засади формування лідерських якостей студентів. *Психологічний інструментарій розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика: матеріали науково-практичної конференції 17 жовтня 2019 р.* Харків: НТУ «ХП», 2019. С. 21–22.
 7. Рейда О.А., Івлева К.С. Кейс-метод як один із найефективніших засобів активізації викладання іноземної мови. *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу в умовах карантинних обмежень та дистанційного навчання.* Харків: ХНУБА, 2021. С. 89–91. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/11452> (дата звернення: 01.03.2023).
 8. Рибалко Л.М. Формування лідерської компетенції у майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю), 12 бер. 2019 р., м. Дніпро.* Дніпро: Акцент, 2019. С. 193–195.
 9. Хмизова О.В. Актуалізація лідерського потенціалу студентської молоді у процесі вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням. *Актуальні проблеми психології.* 2012. Т. 6. Вип. 8. С. 215–223. URL: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v6/i8/23.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
 10. Цепко Т. Застосування інтерактивних технологій у викладанні англійської мови. *Молодь і ринок.* 2018. № 12 (167). С. 116–120. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155568>.
 11. Шліхтенко Ю. Педагогічні аспекти формування лідерської компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. *Молодий вчений.* 2022. № 4.1 (104.1). С. 72–75. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-18>.
 12. Штельмах О.В. Метод проектів у навчанні іноземній мові студентів нефілологічних спеціальностей під час позааудиторної роботи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2013. № 6 (32). С. 289–298. URL: <http://library.sspu.edu.ua/wp->

- content/uploads/2018/04/PN_6_32_2013.pdf#page=289 (дата звернення: 01.03.2023).
13. Abbas A. Integrating the English language teaching and learning process with soft skills. *International Conference on Education and Language (ICEL)*. Indonesia: Bandar Lampung University, 2013. Vol. 2. P. 356–371.
 14. Dirani, Khalil M., et al. Leadership competencies and the essential role of human resource development in times of crisis: a response to Covid-19 pandemic. *Human Resource Development International*. 2020. № 23.4. P. 380–394. DOI:10.1080/13678868.2020.1780078.
 15. Lucas Stephen E. *The Art of Public Speaking*. McGraw-Hill, 1995. P. 270–276.
 16. Mathews J.A. Greening of Development Strategies. *Seoul Journal of Economics*. 2013. Vol. 26. No. 2. P. 147–172.
 17. Morpurgo M.T. *Beyond Competency: the Role of Professional Accounting in Education in the Development of Meta-competencies: dissertation for the degree of doctor of Business Administration*. Athabasca University, 2015. 346 p.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2023.

Статтю рекомендовано до друку 30.03.2023.

Як цитувати: Жукова А. Заняття з іноземної мови у закладі вищої освіти як чинник формування лідерської компетенції у студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2023. Вип. 42. С. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2023-42-03>.

FOREIGN LANGUAGE LESSONS IN AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE FORMATION OF STUDENTS' LEADERSHIP COMPETENCE

Anna Zhukova

teacher, the Department of Foreign Languages and Military Translation,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(79026, Lviv, 32 Heroiv Maidany Str.),

post-graduate student, the Faculty of Pedagogical Education,
Ivan Franko National University of Lviv (79000, Lviv, 1 Universytetska Str.);
e-mail: annette000@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7292-1605>

The article examines the specifics of leadership competence formation during the teaching of a foreign language in a higher educational institution. The urgency of the problem stated in the article is due to the need to train

a new generation of leading specialists with high foreign language proficiency and preparedness for effective activity in a dynamic external environment. The purpose of the research is to study the specifics of leadership competence formation in the process of teaching a foreign language in higher educational institutions. The object of this study is the process of teaching a foreign language in a higher educational institution, while the subject is the need to develop leadership competence among students. The study paid special attention to the analysis of the concept of “leadership competence.”

The methodological approach in this study is a qualitative combination of theoretical research methods. Analysis, synthesis, interpretation, generalization, and abstraction were used to determine theoretical approaches to explaining the concept of “leadership competence” and revealing its content. Comparative-historical, problem-comparative, and structural methods were applied to analyze the specifics of the process of forming leadership competence using active learning methods during the teaching of a foreign language in a higher educational institution.

The main results of this scientific research substantiate the effectiveness of using active methods of learning a foreign language for the formation of students’ leadership competence in higher educational institutions. The results and conclusions of this study are of practical value for foreign language teachers in vocational pre-university education and higher education institutions, as well as for teachers, methodologists, and other pedagogical workers who are involved in the study of student leadership and the formation of leadership competence in the younger generation at the current stage.

Keywords: *leadership competence, leadership qualities, foreign language teaching process, higher educational institution, foreign language communication.*

REFERENCES

1. Volkivska, D.A. (2014). The modern approaches to the leadership definition. *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. 115*, pp. 45–47 [in Ukrainian].
2. Yeromenko, I. (2022). Metadisciplinary method in teaching a foreign language at a higher education institution. *Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Philology. 1*, pp. 18–23. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.1.3> [in Ukrainian].
3. Kuziv, M. (2018). Role plays on employment after foreign language as method of studies of foreign communication. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Philology Series. 1 (25)*, pp. 196–197 [in Ukrainian].
4. Lebid, N. (2016). Rozvytok liderskyx kompetencij vykladachiv u systemi pidvyshhennya kvalifikaciyi (na dosvidi Kyyvskogo universytetu imeni

- Borysa Grinchenka) [Development of leadership competencies of teachers in the system of professional development (on the experience of Kyiv University named after Borys Grinchenko)]. *Universities and leadership*. 3, pp. 45–57 [in Ukrainian].
5. Lishtaba, L.V. (2016). Features of formation of the key leadership competencies in managers of the health care sector. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 20, part 1, pp. 119–121 [in Ukrainian].
 6. Muxina, K.A., Denysenko, Ya.A., Shtuchenko, I.Ye. (2019). Psychological principles of formation of students' leadership qualities. *Psychological tools for developing the leadership potential of modern youth: theory and practice: materials of the scientific and practical conference*, October 17, 2019. Kharkiv: National Technical University “Kharkiv Polytechnical Institute”, pp. 21–22 [in Ukrainian].
 7. Reyda, O.A., Ivlyeva, K.S. (2021). Keys-metod yak odyn iz nayefektyvnishykh zasobiv aktyvizatsiyi vykladannya inozemnoyi movy [The case method as one of the most effective means of revitalizing foreign language teaching]. *Aktualni problemy osvithno-vykhovnoho protsesu v umovakh karantyn obmezhen ta dystan navchannia [Actual problems of the educational process in the contracts of a long-distance]*. Pp. 89–91. Available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/11452> [Accessed 1 March 2023] [in Ukrainian].
 8. Rybalko, L.M. (2019). Formation of leadership competence in future specialists of physical therapy, occupational therapy. *Modern education: methodology, theory, practice*. Dnipro: Aktsent, pp. 193–195 [in Ukrainian].
 9. Khmyzova, O.V. (2012). Aktualizatsiya liderskoho potentsialu studentskoyi molodi u protsesi vyvchennya inozemnykh mov za profesiynym spryamuvanniam [Actualization of the leadership potential of student youth in the process of learning foreign languages in a professional direction]. *Actual problems of psehology*. Vol. 6 (8), pp. 215–223 Available at: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v6/i8/23.pdf> [Accessed 1 March 2023] [in Ukrainian].
 10. Tsepko, T. (2018). Application of interactive technologies in teaching English. *Youth & market*. 12 (167), pp. 116–120. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155568> [in Ukrainian].
 11. Shlikhtenko, Yu. (2022). Pedagogical aspects of formation of leadership competence of future teachers of foreign languages. *Young Scientist*. 4.1 (104.1), pp. 72–75. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-18> [in Ukrainian].
 12. Shtelmakh, O.V. (2013). The method of projects in foreign language's teaching of students of unphilological specialities during extracurricular work. *Pedagogic science: theory, history, innovation technology*. 6 (32),

- pp. 289–298. URL: http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/PN_6_32_2013.pdf#page=289 [Accessed 1 March 2023] [in Ukrainian].
13. Abbas, A. (2013). Integrating the English language teaching and learning process with soft skills. *International Conference on Education and Language (ICEL)*. Indonesia: Bandar Lampung University. Vol. 2, pp. 356–371.
 14. Dirani, Khalil, M., et al. (2020). Leadership competencies and the essential role of human resource development in times of crisis: a response to Covid-19 pandemic. *Human Resource Development International*. 23.4, pp. 380–394. DOI:10.1080/13678868.2020.1780078.
 15. Lucas Stephen, E. (1995). *The Art of Public Speaking*. McGraw-Hill. Pp. 270–276.
 16. Mathews, J.A. (2013). Greening of Development Strategies. *Seoul Journal of Economics*. Vol. 26, no. 2, pp. 147–172.
 17. Morpurgo, M.T. (2015). Beyond Competency: the Role of Professional Accounting in Education in the Development of Meta-competencies. *Doctor's thesis*. Athabasca University.

The article was received by the editors 05.03.2023.

The article was recommended for printing 30.03.2023.

In cites: Zhukova A. (2023). Foreign language lessons in an institution of higher education as an important factor in the formation of students' leadership competence. *Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations*. 42, pp. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2023-42-03> [in Ukrainian].